

דעה ברורה

בירור כל סעיף בשלחן ערוך הלכה למעשה
בשפה ברורה וקלה עם אלפי הוספות

הלכות חנוכה

סימן תרע – דברים האסורים והמתירים בחנוכה, וכו' ג' סעיפים
סימן תרעא – סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו, וכו' ח' סעיפים

ליקט וערך: אשר הורוביץ

לעילוי נשמת מורי חמי הרה"ח ר' שלמה בן הר"ר דוד הכהן דוידוביץ ז"ל כ"ה סיון תשע"ג.

שלחן ערוך

סימן תרע – דברים האסורים והמתירים בחנוכה, ובו ג' סעיפים

א (א) ב"ה בכסלו (ב) מתחילין (ג) שמונת ימי (ד) ימי (ה) חנוכה (ו) וואסורים (ז) בְּהֶסְפֵּד (ח) וְתַעֲנִית, אֲבָל מִתְרִין בְּעֵשִׂית (ט) מְלָאכָה; וְנוֹהֲגוֹת (י) הַנָּשִׁים שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) ב"ה בכסלו מתחילין שמונת ימי חנוכה. כי בשנת ר"ג לבנין בית שני מלכו מלכי יוון הרשעה (בית המדרש מדרש לחנוכה חדר ראשון עמודים 141–137) וגזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ומצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות וכל השמנים שבהיכל, וצר להם לישראל מאוד, עד שריחם עליהם אלוקי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברה יד בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו את ישראל מידם, וחזרה מלכות לישראל יותר ממאתים שנה עד לחורבן בית שני, וכשניצחו החשמונאים את היוונים היה זה ב"ה כסלו, ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש להדלקת המנורה אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד בלבד, ונעשה נס והדליקו ממנו שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ולכן לשנה האחרת תקנו חכמים שהיו באותו הדור, שיהיו הימים האלו שתחילתם ב"ה בכסלו ימי שמחה והלל, ומדליקים בהם הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונה הלילות להראות ולגלות הנס, והוא מצוה מדברי סופרים (טור בתוספת ביאור ה משנה ברורה סק"א) ומכל מקום אל תהי קלה בעיניך כי היא מן הגדולות ונוראות (סדר היום חנוכה). וימים אלו נקראים חנוכה כלומר חנו-כ"ה, שביום כ"ה חנו מאויביהם, ונוטריקון ח' נרות והלכה כבית הלל, שאמרו יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך (אבודרהם, פרמ"ג משבצות זהב סק"ה, משנה ברורה שם). ומלשון חנוכה הבית לפי שבימים אלו היה חנוכה ההיכל בימי חגי הנביא (כמבאר בנבואת חגי ב, יח, מור וקציעה). וכן חנוכה המזבח שנסתר בימי היוונים וחזרו ובנאוהו (שיבולי הלקט ח"א סימן קפב ובמהרש"א שבת כא: בחידושי אגדות). וגם בימים אלו חנכו את בית המקדש לאחר שטיהרוהו מטומאתו שטימאווה היוונים (קיצור שלחן ערוך סימן קלט סעיף א, כף החיים סק"ב).

(ב) מתחילין שמונת ימי חנוכה. ואפילו שהיה להם שמן ללילה אחד ואם כן נס השמן היה רק שבעה ימים, מכל מקום קבעו להדליק שמונה ימים: א. לפי שבילילה הראשון חלקו את השמן לשמונה חלקים ובכל לילה נתנו במנורה רק חלק אחד, ונעשה נס ודלק כל הלילה. ב. שלאחר שמלאו המנורה בשמן נשאר הפך מלא, וניכר הנס כבר בלילה הראשון. ג. שבילילה נתנו את כל השמן בנר ודלק כל הלילה ובבוקר מצאו את הנרות מלאים בשמן, וכן בכל לילה ולילה (בית יוסף) ד. שלא דלק כל השמן שבנר ונשאר מעט לחול הברכה עליו, כי הוא יתברך נותן ברכה להרבות המעט ולא לעשות דבר חדש מדבר הריקן (טורי זהב סק"א) ה. שיום כ"ה הוא על ניצחון המלחמה (פרי חדש סק"א) ו. הפך הקטן שלא היה לו קיבול שמן אלא להדלקת יום אחד נתרבה שמן לשמונה ימים והיה הכלי הקטן מחזיקו (אדני פז). ז. ויש גורסים ולא היה שמן אפילו על לילה אחת

~~~ דעה ברורה ~~~

(שאלת שלום על השאלות שכן היה גירסת ר' אחאי גאון). וכדי שלא יטמא השמן מהמנורה עשו מנורה חדשה של עץ ובה הדליקו (עבודה זרה מג. ויש לעיין לשיטת הרמב"ם שמנורה של עץ פסולה ואין כאן מקומו).

(ג) שמונת ימי חנוכה. וגם בחוץ לארץ מדליקים רק שמונה ימים ולא החמירו לעשות תשעה ימים מפני הספק, כיון שהוא מדבריהם לא הטריחו (אבודרהם) וכדי לרמוז שרצו גם כן לבטל מצות המילה שהיא לשמונה, ועיקר הטעם כדי שיזכרו במדויק שהנס היה שמונה ימים (פרי חדש). ועיין מנחת חינוך מצוה שא אות ב ד"ה והנה, שבזמן המקדש במקומות שלא הגיעו השלוחים היו עושים חנוכה תשעה ימים, ורק בזמן הזה שאנו בקיאים בקידוש החודש ורק מפני מנהג אבותינו עושים יום טוב שני לא החמירו בחנוכה, אבל כשיבנה בית המקדש ויעשו על פי הראיה אז הרחוקים יעשו תשעה ימים. ובנפש חיה [מרגלית] ד"ה ולעיקר, תמה שהרי השלוחים היו עד י"ד בחודש מגיעים לכל הגולה, וגם במקומות הרחוקים ביותר כבר היה נודע להם מתי קדשו החודש, עיין שם, ואם עד כן חנוכה כבר כולם ידעו מתי קדשו החודש, וגם לכשיבנה בית המקדש במהרה לא יעשו באף מקום שני ימים טובים כי כבר המציאו מכשירים שקולם הולך מסוף העולם ועד סופו).

(ד) ימי חנוכה. ונכון ללמוד דיני חנוכה בזמננו (פני יהושע מגילה ד. ד"ה שואלין, ש"ת שלמת חיים סימן שפז, ובש"ת ציץ אליעזר ח"ז סימן א אות ה הביא סימוכין לזה מלשון רבינו ירוחם בתולדות האדם נתיב ט חלק א וקבעום לדורות וכו' ולהזכיר דינם. ומה שבש"ת רבבות אפרים ח"ז עמוד תנב למד משם שהוא הדין לדין שואלים שלוש ימים קודם. עיין יבין דעת בחסדי אבות שבסוף הספר סימן יז שכבר נשאל בזה והשיב שאין חיוב כזה). ויש נוהגים לקרוא בכ"ד כסליו בנבואת חגי פרק ב מפסוק י בעשרים וארבע לתשיעי וגו' עד סוף הספר שעוסק בחינוך ההיכל שהיה בזמן הזה (אורחות חיים [כהנא] סק"א בשם נזירות שמשון, בן איש חי שנה א פ' וישב אות כג).

(ה) חנוכה. ונהגו העניים לסבב בחנוכה על הפתחים (מגן אברהם) כדי שיכנס העני בין מזוזה לנר (דרשות חתם סופר ח"א ע' סח) ולפי שרצו לבטל את ישראל בתורה ועבודה וגמילות חסדים, לכן אנו מחויבים בימי חנוכה ללמוד תורה, ועבודה בלב זו תפילה והודאה, וגמילות חסדים בממון וגוף (פרמ"ג אשל אברהם בתחילת הסעיף) ולפי סוד ראוי להרבות בצדקה בימים אלו עם עמלי תורה (פלא יועץ ערך פורים).

(ו) ואסורים בהספד ותענית. מפני שהם ימי שמחה. אבל ערב חנוכה והיום שלאחריו מותרים בהספד ותענית (כך משמע מהמחבר, וכן דעת הקיצור ש"ע סימן קלט סעיף ב, ובש"ת הרמ"ע סימן יב ואורחות חיים [כהנא] סק"ד, וכן הוא בהוספות לש"ע הרב סעיף ז) אבל יש אוסרים להתענות בערב חנוכה (הב"ח סימן תרפו, ובאר היטב כאן סק"ב) ולכן למעשה אין להתענות בו לכתחילה ועל כל פנים אסור לקבוע בו תענית ציבור (ש"ע הרב שם, משנה ברורה סימן תרפו סק"א) ומי שנדר להתענות בו הנכון שיעשה התרה ויתענה בכ"ג כסלו (כף החיים סימן תרפו סק"ה). ויש נוהגים להתענות בערב חנוכה תמורת ערב ראש חודש טבת (מג"א סימן תרפו סק"א משנה ברורה שם סק"א יוסף אומץ אות תתרסז, וחיי אדם כלל קנד סעיף ד) ואין להם לשנות מנהגם, וכן מי שנהג להתענות ביום השנה שמתו בו אביו או אמו שחל בערב חנוכה אינו יכול לשנות ממנהגו בלי התרה (שערי תשובה סק"ב) אבל לכתחילה אינו צריך להתענות (עיין שערי תשובה סק"ב בשם ש"ת הר הכרמל סימן י).

וכן יש אוסרים להתענות במוצאי חנוכה (כנסת הגדולה ובאר היטב סק"ב).

(ז) בהספד. וגם בתיקון חצות אומרים רק תיקון לאה, ואינם אומרים מזמור כ' ואומר פסוק עד אנה וכו' ואומרים מזמור נ"א (בן איש חי וישלח אות יא ועיין פרי עץ חיים שער תיקון חצות סוף פרק א).

(ח) ותענית. ואפילו אינו מתכוון לשם תענית, ואפילו עד חצות היום, ואם לומד או מתפלל עד אחרי חצות היום מותר ובלבד שלא ישלים עד הלילה, ובמתכוון לשם תענית

שלחן ערוך

(יא) מְלֹאכָה (יב) בְּעוֹד שֶׁהֵנִירוֹת דּוֹלָקוֹת, וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּמֵר (יג) שְׁאִין לְהִקְלֵל לָהֶם.
ב (יד) רְבוּי הַסְּעוּדוֹת שְׁמֵרָבִים בָּהֶם הֵם סְעוּדוֹת הָרִשּׁוֹת, (טו) שְׁלֹא קִבְּעוּם לְמִשְׁתָּה

~~~ דעה ברורה ~~~

אסור אפילו שעה אחת הן בתחילת היום והן בסופו. ומי שקיבל עליו להתענות בימי חנוכה שלא בלשון נדר [שלא אמר קונם עלי האוכל ביום זה] אלא בלשון קבלת תענית אפילו אם הקבלה היתה יחד עם עוד ימים ולא לימי חנוכה בלבד אין קבלתו חלה על ימי חנוכה ואין צריך שום התרה, ואם היה קבלתו בלשון קונם או שבועה אפילו אם היה לימי חנוכה בלבד חלה קבלתו וצריך להתענות אך יראה לעשות התרת חכם.

וגם חתן וכלה ביום חופתם אין מתענים בחנוכה (רמ"א סימן תקעג סעיף א, ש"ע הרב בהוספות סעיף ה) ומכל מקום יאמר וידוי במנחה (עיין פתחי תשובה אהל"ז סימן סא סק"ט, ושר"ת לבושי מרדכי אהל"ע סימן מט, ושר"ת יד יצחק ח"ב סימן קג, ושר"ת עצי חיים אהל"ח סימן כז) ויש שאינם אומרים הודיו אלא מזמור נ"א שבספר תהילים (עיין שדי חמד ח"ז מערכת חתן וכלה וחופה עמוד רו ד"ה וכתב, שבילי דוד אהל"ח סימן תקעג, ילקוט הגרשוני אהל"ח סימן תרצז אות א ממאה"י אסאד) ויש שכתבו שיש לו לומר וידוי הקצר אשמנו וכו' ולא סדר על חטא (עיין שו"ת תורת יקותיאל סימן מב ושר"ת יד הלוי ח"ג סימן קנח).

(ט) מלאכה. וכן אין חשש להסתפר בהם מלבד בראש חודש וביום חמישי למי שנוהג כן בכל ימות השנה.

(י) הנשים. לפי שהנס נעשה על ידיהם, כמבואר בסעיף ב בהג"ה (מגן אברהם סק"א ממטה משה סימן תתקצד) ויש מקומות שגם האנשים מחמירים בזה (טורי זהב סק"ב ואליהו רבה בשם מהר"ל).
(יא) מלאכה. ודינו שווה לחול המועד, וכל המלאכות המותרות בחול המועד הותרו בחנוכה (עיין ב"ח סוד"ה ומ"ש משום, בן איש חי פ' וישב אות כז). והעושה מלאכה האסורה אינו רואה בה סימן ברכה (נוהג כצאן יוסף עמוד קפג).

(יב) בעוד שהנרות דולקות. בביתו, כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה (בית יוסף) וחששו שיכבה הנר שמשתמשים בו ויכשלו להשתמש לאור נרות חנוכה (מטה משה) או כדי שלא להסיח דעתו מזכר הנס עושים לפחות באותו שעה כמו יום טוב (לבוש) והוא כחצי שעה (הגר"א, קיצור ש"ע סימן קלט סעיף ג). ויש אומרים בעוד שהנרות דולקות בבית הכנסת והוא עד חצות, כי דרכן היה להדליק בבית הכנסת נרות ארוכות (מגן אברהם סק"ב בשם המעיל צדקה) והעיקר כדעה הראשונה (משנה ברורה סק"ד והוכיח כן בשער הציון סק"ז). ומי שמדליק בזמן השקיעה ממש יש מקום להחמיר שלא יעשו הנשים מלאכה 43.5 דקות - חצי שעה לאחר צאת הכוכבים של ג' רבעי מיל לאחר השקיעה (בירור הלכה [זילבר] תנינא אהל"ח ב).

(יג) שאין להקל להם. כי זה כדברים המותרים ונהגו בהם איסור, שאין להתיר בפניהם. ובמקום שנהגו איסור מלעשות מלאכה כל היום יש למחות בהם, כי הבטלה עבירה היא ומביאה לידי שעמום (משנה ברורה סק"ה משלטי גבורים וחכם צבי).

(יד) רבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות. פירוש: ריבוי הסעודות אפילו במקומות שנוהגים להרבות בהם הם סעודות הרשות, ומשמע דעת המחבר שאין לבטלם כיון שנהגו, אבל אין להחשיבם כסעודת מצוה אלא כסעודות הרשות, ועל כן מי שנדר שלא לאכול אלא בסעודת מצוה אין סעודת חנוכה בכלל, וכן מי שמזמינים אותו לסעודת ברית מילה והוא יושב בסעודת חנוכה מחויב ללכת לסעודת מילה שהיא מצוה, וכן מי שמזמינים אותו לסעודת חנוכה אינו חייב ללכת (חידושי מהרצ"א).

יְשַׁמְחָהּ. הגה: וְגַם לְאֻמִּים (טז) שֶׁיֵּשׁ (יז) הִקְלַת מַלְוָה (יח) צָרָיו הַפְּעֻלָּה, מִשּׁוּם (יט) דְּבָלוֹתָן הַיָּמִים הִיא חֲנֻכַּת הַמִּנְצָח (מהר"א מַפְּלָאג). וְנִהְיִין לְזִמְרָה (כ) מִיִּירוּשָׁלַיִם וְשִׁבְחוֹת פְּסַעְסֻדוֹת שְׁמִרָתִים צָהָם, (כא) וְאִלָּא (כב) הָיוּ

~~~ דעה ברורה ~~~

(טו) שלא קבעום למשתה ושמחה. אלא להלל ולהודות. והטעם מפני שהגזירה לא היתה להשמיד ולאבד הגופות רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם, ואם היו ישראל נכנעים להם היו מתערבים בגויים חס ושלוים לא היה עליהם צרות, אלא שחסד עשה הקדוש ברוך הוא וחיזק יד ישראל וניצחום, לכן קבעו להלל ולהודות בלבד, כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה, לכפור בדתו יתברך חס ושלוים, ובעזרתו לא הצליחו להוציא זממם וגברה ידנו, לכן אנו מודים ומשבחים לו על שהיה לנו לאלוקים ולא עזבנו מעבודתו (לבוש). והטורי זהב (סק"ג) פירש שהיה ישועה ממנו יתברך במלחמה, אלא שנס המלחמה לא היה מפורסם בתור נס, ונס הנרות היה מפורסם, ועל כן קבעו על נס הנרות להלל ולהודות, כי הנרות אין שמחה בעולם הזה, ונס הצלת נפשות היה נחשב להם לטפל כנגד נס הנרות.

(טז) שיש קצת מצוה. ומצוה לשמוח בחנוכה (רש"ל בביאורו לטור וטורי זהב סק"ד). **(יז) קצת מצוה.** ולא מצוה, ומשמע דעת הרמ"א שדייק לכתוב קצת מצוה שיש להחמיר בהן, ומי שנדר שאינו אוכל אלא בסעודת מצוה לא יאכל, ומי שמזמינים אותו לסעודת חנוכה ילך, ואם אוכל בסעודת חנוכה ומזמינים אותו לסעודת מצוה כברית ילך לסעודת ברית (חידושי מהר"א). ומי שמסגף עצמו משום תשובה בכל ימות השנה שלא לאכול בשר ולא לשתות יין בחנוכה חייב הוא לאכול ולשתות (משנה ברורה סימן תקכט סק"כ). וכיון שאינו אלא קצת מצוה לכן בערב שבת ימנע בסעודה מפני כבוד השבת (על פי ש"ע סימן רמט סעיף ב שרק סעודת מצוה שחייב בהם התירו בערב שבת, אבל בחנוכה אינו אלא קצת מצוה, ומכל מקום צריך עיון שהרי בהושענא רבה שהוא ערב יום טוב נהגו להרבות בסעודה).

(יח) בריבוי הסעודות. והעושה סעודה בכל יום ומרבה לספר חסדי הבורא בניסים שעשה לאבותינו הרי זה משובח (שיורי כנסת הגדולה הגהת הטור סק"ה, אליהו רבה סקט"ז, יפה ללב ח"ב סק"ד). ובשבת חנוכה יש להרבות יותר מכל שבת (עיין משנה ברורה סימן תיש סק"ב לענין שבת ראש חודש והוא הדין כאן, וכן הוא בבן איש חי פ' וישב אות כח). וכן ירבה בראש חודש טבת שהוא תוך ימי החנוכה בשביל פרסום הנס (כף החיים סק"ג) ונהגו לעשות סעודה גדולה בשמיני של חנוכה שנקרא זאת חנוכה שהוא יום מסוגל לעקריות להיפקד (ליקוטי מהר"ח בשם הבני יששכר) ומנהג העולם שאומרים בברכת המזון מגדיל כמו בשאר ימות השנה.

(יט) דבאותן הימים היה חנוכת המזבח. כמבואר במדרש שמלאכת המשכן נגמר בכ"ה כסלו, והמתין הקדוש ברוך הוא בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק (מג"א סק"ג) ואמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לכסלו, ושילם לו חנוכת בית חשמונאי. וגם שם בימי אנטיוכוס טמאו ההיכל ועשו חנוכת הבית בשמונה ימים אלו (משנה ברורה סק"ז). ויש מפרשים שבכ"ה כסליו היה חנוכת המזבח בימי החשמונאים, ונמצא בכתב יד ישן (ספר מכבי) שבשעה שכבשו החשמונאים את המקדש מהיוונים מצאו המזבח משוקץ וסתרו אותו ובנאוהו מחדש וחנכו אותו בכ"ה כסלו (תוספות יום טוב מגילה פ"ג מ"ו, ובפיטו שבת ב של חנוכה). ויש מפרשים לפי שבאותן הימים יוסד ההיכל של בית שני כמו שכתוב בנבואת חגי (סימן ב) וגם הבטיחם הקדוש ברוך הוא לשלוח ברכה במעשה ידיהם מהיום והלאה (אורחות חיים [כנהא] סק"ה בשם נירות שמשון).

(כ) זמירות ותשבחות. וראוי שהשמחה תהיה מעורבת ובלולה בשמחת תורה, ולא יבטל קביעות לימודו (מהרש"ל סימן פה) ונהגו הנערים לשחק בסביבון [דריידל] ויש טעם לדבר (בני יששכר מאמרי חודש כסלו מאמר ב אות כה וטעמי המנהגים אות תתנט) וגם בשבת אינו מוקצה ומותר לשחק בו, אולם בזמנינו יש לבדוק שאינו מאיר שאז אסור לגעת בו ככל מוקצה. ומותר לשחק בו בשבת אפילו על גבי קרקע מרוצפת (כיון שאי אפשר לשחק בו על גבי אדמה אין לזרז לאשוויי גומות) וכשמשחק בשבת לא ישחק כדי להרויח (רמ"א סימן שלה סעיף ה) והרבה הרעישו הספרים

שלחן ערוך

(כג) סעודת מנוחה (מנהגים). יש אומרים שיש לאכל (כד) גבינה בחנוכה לפי שהם נעשה (כה) צחצח (כז) סעודת מנוחה (כח) אלא (כח) לחכם בפניו.

דעה ברורה

הקדושים (עין קדושת לוי דרושי חנוכה ובשרת חות יאיר סימן ככו) על האנשים שתחת להלל להשם יתברך על הניסים שעשה לנו הם מרבים בשחוק הקלפים, ושומר נפשו ירחק מזה (ביאור הלכה ד"ה ונוהגין).

(כא) ואז הוא סעודת מצוה. בצירוף הזמירות, כיון שימים אלו ניתנו להלל ולהודות, ואז נחשב כודאי סעודת מצוה (פרמ"ג משבצות זהב סק"ד, חידושי מהרצ"א) וכן עיקר כיש אומרים אלו (הרש"ל וב"ח). וכל סעודה שעושה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המצוה נחשב סעודת מצוה (הרש"ל והביאו משנה ברורה סק"ט). ולמעשה כל סעודה בחנוכה נחשב סעודת מצוה כיון שאומרים בברכת המזון על הניסים ומהללים להשם יתברך על ניסיו ונחשב פרסום הנס (אורחות חיים [כחנא] בשם מרדכי הארד).

(כב) הוא סעודת מצוה. וכן בנשואי בת תלמיד חכם לעם הארץ אם אומרים זמירות נחשב סעודת מצוה (מג"א סק"ד בשם המרדכי, משנה ברורה סק"ח). ויש מי שתמה על זה (פרמ"ג באשל אברהם סק"ד, אורחות חיים [כחנא] סק"ט, שאם כן בכל הסעודות יקילו בכך).

(כג) סעודת מצוה. ומכל מקום אין לאבל בתוך י"ב חודש ללכת לסעודות אלו (ש"ת אגרות משה ח"ג סימן קסא) אולם בסעודה משפחתית יש שהקילו (עין הליכות שלמה פרק יז אות יג, ופני ברוך סימן כ הערה סח בשם המנחת יצחק זצ"ל, וגשר החיים ח"א פרק כא סימן ח אות ו) ויותר טוב שיעשה הסעודה בביתו (ש"ת מקדש ישראל סימן רצג) אולם ידקדקו לזמר רק הזמירות שנתקנו לחנוכה ולא שירים אחרים (דבר הלכה פרק יז אות יח מהגרש"א זצ"ל) וכל זה בתנאי שאין שם כלי זמר (פשוט). ורשאים האבלים להשתתף בהדלקת הנרות אצל רבותיהם שהרי עיקר כוונתם לראות את ההדלקה וגם אין מזמרים שם אלא מענייני חנוכה ואומרים דברי תורה, ובסעודה [טייש] גם נהגו להקל כשאין שם כלי זמר כיון שאינה סעודת מרעים כלל, וטוב יעשה האבל שלא יטול ידיו לסעודה (ומה שכתבו כמה מגאוני הזמן שליט"א לאסור ללכת לשלחן האדמור"ם, כל מעיין בדבריהם יראה שכתבו כן לפי שמעולם לא היו נוכחים שם ואולי חשבו שהיא כסעודה אחרת).

(כד) גבינה. או תבשיל של גבינה (אליהו רבה בשם הכל בו). ואין להקל בשום מנהג ואפילו מנהג קל, ופשוט המנהג לעשות סופגנין והוא מנהג הקדמונים משום שהם קלויים בשמן זכר לנס שנעשה בשמן (רבינו מימון בן יוסף הובא דבריו בקול התורה חוברת מג עמוד קעט) וברכתם תחילה בורא מיני מזונות ולאחריהם על המחיה אם אכל כזית וכדי פרס, ואפילו אם קובע סעודתו עליהם (סימן קסח סעיף יג ומשנה ברורה שם סקע"ה ובספ"ב) ומי שאוכלם באמצע הסעודה המנהג שאינו מבורך עליהן (וזאת הברכה בבירור הלכה סימן יב אות 4 בשם הגרש"א זצ"ל) ואפילו באים בסוף הסעודה לקינוח (הליכות שלמה פרק יז דבר הלכה אות יב) וטוב שיכוון בפירוש בברכת המוציא לפטור כל מיני מזונות שיבואו בתוך הסעודה. ומכיון שעושים הסופגניות על ידי בליה עבה [בצק עבה] ואחר כך מטגנים אותם בהרבה שמן, לכן אם העיסה מכילה שיעור חלה יש להפריש ממנה חלה בלא ברכה (כי יש להחמיר להלכה לחוש לשיטת הש"ך יורה דעה סימן שכט סק"ד ועיין מה שכתבנו בדעה ברורה שם) ועכשיו שנתחדש בחלק ממאפיות שמעריבים הרבה שמן בבצק ואופים אותם בתנור, ואין מטגנים אותם בשמן כלל, דינו לעניין חלה ככל בצק החייב בחלה וכן אם קובע סעודתו עליהם דינם ככל שאר קביעת סעודה על מזונות (נראה). ויש שאוכלים לביבות מתפוחי אדמה [לאטקעס] מטוגנים בשמן, ואם הם עשויים מחתיכות תפוחי אדמה או מתפוחי אדמה מגורדים שעדיין לא נתרסקו לגמרי, ברכתם תחילה בורא פרי אדמה (ש"ת תשובות והנהגות ח"ג סימן עד) ואם נתרסקו לגמרי עד שאין התפוח אדמה ניכר כלל או שנעשו מקמח תפוחי אדמה ברכתם שהכל (ותן ברכה עמוד 408 בשם הגרש"א זצ"ל) ודע כי

הגה: (כט) ואין מתעניין (ל) יום שמת בו אב או אב; (לא) ותענית חלוס צננפה, עין לעיל סימן תקס"ח סעיף ה'; ולענין לדוק הדין, (לב) עין לעיל צהלכות ראש חדש סי' ת"כ צהנה, (לג) וע"ל סימן תרפ"ג.

~~~ דעה ברורה ~~~

יש מי שנוהג לברך שהכל על כל תפוח אדמה מבושל. ויש לאכול בחנוכה בשר ולשתות יין (משנה ברורה סימן תקט סק"כ).

(כה) בחלב. ולשון הכל בו גבינה (תשובות הר"ן ממדרש רבה).

(כו) שהאכילה יהודית את האויב. והיא היתה בתו של יוחנן כהן גדול, והיה גזירה שכל ארוסה תיבעל לטפסר תחילה, והאכילה לראש הצוררים גבינה כדי שישתכר מזה וחתכה ראשו וברחו כולם (כל בו והביאו משנה ברורה סק"י. ויש אומרים שנס של יהודית לא היה בזמן חנוכה רק כיון שהאויב היה יוני לכן תקנו לעשות זכר לזה בחנוכה, בן איש חי שנה א' פ' וישב אות כד). ועוד כיון שבימים אלו ניצלו מהיוונים שרצו לבטל תורה מישראל נחשבים ימים אלו כעין זמן מתן תורה מחדש, וכשם שאוכלים מאכלי חלב בשבועות יום מתן תורה כך נוהגים לאוכלם בחנוכה (בני יששכר כסלו טבת מאמר ג אות מב, ועיין בן איש חי פ' וישב אות כד רמז יפה).

(כז) אין מספידין בהם. לפי שהם ימי הלל ושמחה, אבל כל דיני אבילות נוהגים בחנוכה (שו"ע סימן תרצו סעיף ד). וכן דיני וקריעה על חורבן בית המקדש ירושלים וערי יהודה (שהם כדיני אבילות) ואונן פטור מנר חנוכה, ואשתו תדליק (אלוהו רבה) ונחלקו הפוסקים האם הוא מותר לענות אמן (עיין שו"ע סימן שמא). ואם אין אשתו עמו והוא יחידי בבית ידליק הנרות לפרסום הנס ובלא ברכה (פרמ"ג משבצות זהב סק"ה, משנה ברורה סק"ב).

(כח) לחכם בפניו. ויום שמועה אפילו רחוקה נחשב כפגיו (עיין יורה דעה סימן תא סעיף ה) ואין לנו היום תלמיד חכם לעניין זה (חיי אדם כלל קנד סעיף ד).

(כט) ואין מתענין. ואם עבר והתענה יום שמת בו אביו או אמו או תענית חלוס, צריך לחזור ולהתענות לאחר חנוכה תענית נוספת כדי לכפר על התענית שהתענה בימים הללו (משנה ברורה סק"א).

(ל) יום שמת בו אב. ונחלקו הפוסקים מי שנוהג לעלות על קבר אב ואם ביום השנה וחל בחנוכה מתי יעלה, יש נוהגים לעלות ביום השנה בחנוכה, ויש מקדימים, ויש מאחרים לאחר חנוכה. ולקברי צדיקים יש נהגו לילך (בן איש חי פ' וישב אות כב שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' פ). וכהיום רובם אינם מקפידים על זה והולכים לקברות גם בחנוכה (גשר החיים ח"א פרק כט אות ה). ויש מקומות שאין אבלי אב ואם אומרים קדיש בחנוכה (ברכי יוסף אות ח) והוא מנהג גרוע, אלא שאין לשנות במקום שנהגו מפני המחלוקת (שיורי ברכה ביורה דעה סימן שעו סק"י) ויש נהגו שאין אבלי אב ואם מתפללים כשליח ציבור, וכל אחד יעשה כמנהגו.

(לא) ותענית חלוס בחנוכה עיין וכו'. ששם נתבאר שאם עבר והתענה יום שמת בו אביו או אמו או תענית חלוס, צריך לחזור ולהתענות לאחר חנוכה תענית נוספת כדי לכפר על התענית שהתענה בימים הללו (משנה ברורה סק"א). ואפילו התענה תענית חלוס בשבת ראש חודש חנוכה אינו צריך לחזור ולהתענות אלא תענית אחד (שו"ת נשאל דוד [ירושלים תשלב] חאר"ח סימן כד, ועיין שו"ת התעוררות תשובה ח"ג סימן כו שהסתפק בזה). אבל מי שהתענה תענית חלוס בערב חנוכה אפילו לדעה האוסרת להתענות אינו צריך לחזור ולהתענות תענית לתעניתו (פרמ"ג אשל אברהם סק"ד).

(לב) עיין לעיל בהלכות ראש חודש וכו'. ששם כתב הרמ"א שאין אומרים צידוק הדין ביום שאין אומרים בו תחנון. ואפילו לחכם בפניו יחמיר ולא יאמר (טורי זהב סימן תכ, ושער הציון אות יא, ומה שכתב בטורי זהב סק"ה שאומרים צידוק הדין על חכם בפניו, זה מעיקר הדין) אלא דורשים עליו ואומרים קדיש אחר הדרשה (מגן אברהם שם בשם הלבוש). אבל בערב חנוכה ולמחרתו יכול לומר צידוק הדין. ואף מי שירצה להחמיר בערב חנוכה שלא לומר צידוק הדין מכל מקום במוצאי חנוכה אין לו להחמיר ובוודאי יכול לומר צידוק הדין (פרמ"ג ומשנה ברורה סק"ב).

(לג) ועיין לקמן סימן תרפ"ג. שגם בערב חנוכה משהגיע זמן מנחה אין אומרים.

שלחן ערוך

סימן תרעא – סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו, ובו ח' סעיפים

א (א) צריך לזהר מאוד בהדלקת נרות חנוכה, (ב) ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה (ג) שואל או מוכר בסותו ולוקח שמן (ד) להדליק. ב (ה) כפיה נרות מדליק; כלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך (ו) מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבכליל

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) צריך לזהר מאוד בהדלקת נרות חנוכה. והזהיר בנר יהיו לו בנים תלמידי חכמים (שבת כג: וטור) ומכל מקום אינו צריך לבזבז בעבור שמן יותר מחומש מכספו (פרמ"ג משבצות זהב סק"ג) ויש אומרים שמשום פרסום הנס החמירו וצריך לבזבז אפילו יותר מחומש (רעק"א על סעיף א).

(ב) ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה. משום פרסום הנס (משנה ברורה סק"ב).

(ג) שואל. פירוש: חוזר על הפתחים, או מוכר כסותו, ומלשון המחבר משמע שאינו מחויב להשכיר עצמו (באר היטב סק"א) והסכמת הפוסקים שיש לו להשכיר עצמו (שדי חמד אסיפת דינים מערכת חנוכה אות כא בשם מאמר מרדכי, אורחות חיים [כהנא] סק"א, משנה ברורה סק"ג).

(ד) להדליק. נר אחד, אבל אם יש לו בשביל נר אחד אינו צריך לכל זה (פרמ"ג אשל אברהם סק"א, משנה ברורה סק"ג). ומחויבים גבאי הצדקה לתת לעני נר אחד להדליק בכל לילה, ואם לא נתנו לו יעשה כמו שנתבאר (תיקון משה סימן כב, אורחות חיים [כהנא] סק"ב, ביאור הלכה ד"ה ואפילו).

(ה) כמה נרות וכו'. ואמרו בגמרא (שבת כא:): מצות חנוכה נר איש וביתו, דהיינו נר אחד לכל בני הבית בכל לילה ולילה, והמהדרין מדליקין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבכליל אחרון יהיו שמנה. והטעם כדי שידעו ויזכרו הכל כמה ימים יצאו בהתמדת הנס, וכשיזכרו זה שהיה הנס משך זמן רב יש בו פירסום הנס ושבח יותר להשם יתברך. ועוד כי מעלים בקודש. והמחבר השמיט דין המהדרין וכתב רק דין המהדרין מן המהדרין (וטעם לזה עיין שדי חמד אסיפת דינים מערכת חנוכה אות ט סק"ד).

(ו) מוסיף והולך וכו'. ויש כאן כמה פרטי דינים:

א. מי שאין לו הרבה שמן זית יתן בנר אחד שמן כשיעור שידלק חצי שעה ומהשמן הנשאר אצלו יחלק לשאר הנרות (מג"א סק"א).

ב. ואם השמן ביוקר ואין לו שמן אלא לנר אחד בלבד: 1. כליל הראשון טוב יותר להדליק בשמן זית ולקיים מצוה מן המובחר, ואפילו שבגלל זה לא יהיה לו כליל שני אלא נר אחד ולא יוכל להיות מהמהדרין מן המהדרין, כי חביבה מצוה בשעתה יותר ממצוה מהמובחר ביום אחר (שער הציון אות ח) 2. כליל שני ואילך טוב יותר שידליק בנרות שיעור ויוסיף נר בכל לילה ממה שידליק נר אחד בשמן זית (משנה ברורה סק"ז מחיי אדם כלל קנא) ואם יכול להדליק נר אחד בשמן זית ושאר הנרות בשעור יעשה כן (עיין אורחות חיים [כהנא] סק"ג).

ג. לא היה לו בשעת הדלקה שמן אלא בשביל נר אחד: 1. אם מיד נזדמן לפניו עוד שמן בעוד שהנר דולק ישלים עליו ואינו מברך על הנרות הנוספים (ברכי יוסף סק"ג, ושערי תשובה סק"א). 2. ואם כבר כבה הנר הראשון ידליק כולו מחדש לפי מנין הראוי ללילה זה, וספק האם יחזור ויברך. 3. אך אם ידע בשעת ההדלקה שבהמשך הלילה יזדמן לו שמן והתכוון מתחילה לנרות שידליק אחר כך פשוט שאינו צריך לברך שנית (כתב סופר חאר"ח סימן קלה).

ד. יש לו שמן בצמצום ולחברו אין כלל, מוטב שידליק בכל לילה נר אחד ויתן שמן לחברו (מג"א סק"א) ודוקא כשחברו אינו מבני ביתו או שאינו סמוך על שולחנו, אבל אם הוא מבני ביתו מוטב שהוא יהיה מהמהדרין (פרמ"ג אשל אברהם סק"א משנה ברורה סק"ו).

ה. יש לו רק תשעה נרות ידליק כליל שני שתי נרות ואפילו שבכליל שלישי לא ידליק אלא נר אחד (משנה ברורה סק"ה מחיי אדם וכתב סופר סימן קלה ומה שצוין בשער הציון אות ה בח"ס צריך לומר בכ"ס).

הַאֲחֵרוֹן יִהְיֶה שְׁמוֹנָה, (ז) וְאִפְּלוּ אִם רַבִּים בְּנֵי הַבֵּית (ח) לֹא יִדְּלִיקוּ יוֹתֵר. הֵגֵה: וְיָטְאוּמִּים (ט) דְּכָל אֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית (י) יִדְּלִיק (כמ"ס), (יא) וְכֵן הִפְנִיחַ פְּשׁוּט; וַיִּזְכְּרוּ לָתֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִדְּאוּמִּים בְּמִקוֹם מִיָּחָד, (יב) כְּדֵי לְהַפְּרֵם כְּפֶה נְרוֹת מְדֻלְּקִין (מכ"א מפר"א). ג. נֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי פִּיּוֹת עוֹלָה לוֹ (יג) בְּשֶׁבִיל שְׁנַיִם. ד. מֵלֵא קַעֲרָה שָׁמֶן וְהִקִּיפָה פְתִילוֹת, (יד) אִם כְּפֶה עָלֶיהָ

~~~ דעה ברורה ~~~

ו. היה לו עשרה נרות ידליק לבלי שני שתי נרות, ובליל שלישי ידליק רק נר אחד ולא שתיים (שם).

ז. טעה במספר הימים והדליק פחות מהראוי ללילה זו יחזור וידליק מנין הראוי לאותו לילה (כתב סופר שם).

ח. טעה והדליק יותר מהראוי ללילה זו יחזור וידליק מנין הראוי ללילה זו בברכה (כתב סופר שם) ויש אומרים שבידיעבד יצא (חכמת שלמה סעיף ב ושר"ת האלף לך שלמה סימן שפ) ולכן אם הנרות עדיין דולקים עדיף שיכבה את הנרות הנוספים (שר"ת קנין תורה ח"ו סימן מז וח"ז סימן נא, שר"ת שבט הקהתי ח"ג סימן רח).

(ז) ואפילו אם רבים בני הבית. איש ואשתו ועבדו ובנו גדול (פרמ"ג משבצות זהב סק"א) ומשרתיו הסמוכים על שולחנו (משנה ברורה סק"ח מפרמ"ג בסימן תרעז באשל אברהם).

(ח) לא ידליקו יותר. כי כשרואים שדולקים בבית שתי נרות מרגישים בתוספת הנר, אבל אם כל אחד מבני הבית ידליק לא ירגישו בתוספת הנר אלא יאמרו שיש הרבה בני בית. ואפילו גרים כמה בעלי בתים בבית אחד, וכל אחד אוכל עם בני משפחתו בפני עצמו, ישתתפו בפרוטה בשמן ורק אחד מהם ידליק (ברכי יוסף סק"ד משבלי הלקט סימן קפה ושערי תשובה סק"ב. ודלא כשערי ישועה שער ז סימן ד) ומכל מקום אם אחד מבני אשכנז גר בבית אצל אחד מבני ספרד, אינו יכול למנוע מבן אשכנז הגר עמו מלהדליק בביתו (שערי תשובה סק"ג מכנסת יחזקאל סימן יז).

(ט) דכל אחד מבני הבית. חוץ מאשתו (פרמ"ג משבצות זהב סק"א).

(י) ידליק. והיה מהמוסיפים נר בכל לילה (חידושי מהרצ"א לפי מה שציין רמב"ם) ואם אין ידו משגת כל כך ידליקו נר אחד בכל לילה (משנה ברורה סק"י). וכל אחד מבני הבית יברך על הדלקת נרותיו, ויכוון בשעת הדלקת בעל הבית שאינו רוצה לצאת בהדלקתו (פרמ"ג משבצות זהב סק"א) ויש אומרים שכך היה התקנה מתחילה שגם המהדרין מברכים (שפת אמת שבת כא. ד"ה ת"ר) ולכן לכתחילה טוב לכוון ואם לא כיון יכול לברך (וכמדומה שכך נוהגים העולם).

(יא) וכן המנהג פשוט. שהמהדרין מן המהדרין המוסיפים נר בכל יום יעשו כמהדרין שכל אחד מבני הבית מדליק. וכמו שאנו נוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק ומוסיף והולך. ויש נוהגים שרק מי שיש לו אשה מדליק בפני עצמו לו ולאשתו ולבניו, אבל הילדים הקטנים והבחורים אינם מדליקים בפני עצמם (חידושי מהרצ"א שכן נהגו אצלם).

(יב) כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין. ואז יוצא גם לדעה הראשונה שהרי יש היכר כמה נרות מדליק (דרכי משה, הגר"א, ביאור הלכה ד"ה ויזהרו) ואפילו לבליה הראשון צריך לעשות היכר ולהדליק כל אחד במקום מיוחד (ביאור הלכה שם ממגן אברהם). וזהו למי שמדליק בבית, אבל מי שמדליק בחוץ אינו יכול לעשות כן שהרי צריך להדליק בטפח הסמוך לפתח ולכן ידליקו כולם במקום אחד (חידושי מהרצ"א) ויראו שהנרות יעמדו באופן שיהיה ניכר שכל אחד בפני עצמו. ויש מי שאומר שטוב יותר שרק אחד מהשכנים ידליק סמוך לפתח והאחרים ידליקו בחלון הפונה לרשות הרבים, אלא שאם החלון גבוה יותר מעשרים אמה עדיף שידליק גם הוא סמוך לפתח אפילו שאחרים כבר הדליקו שם (הליכות שלמה עמוד רע, רעב).

(יג) בשביל שנים. ואפילו למהדרין העושים נר לכל אחד, יועיל נר זה בשביל שני בני אדם (פרמ"ג אשל אברהם סק"ב, ומשנה ברורה סק"ב) והמגן אברהם (סק"ב) כתב שהנוהגים להוסיף נר בכל לילה, לא ידליקו שני אנשים בנר אחד, כי אם ידליקו לא יהיה היכר כמה נרות מדליקים,

שלחן ערוך

בְּלִי כָּל פְּתִילָה (ט) עוֹלָה בְּשִׁבִּיל נֵר אֶחָד; לֹא כֹפֶה עָלֶיהָ כְּלִי, אֶפְּלוּ לְנֵר אֶחָד
אֵינּוּ עוֹלָה (ט) לְפִי שְׁהוּא כְּמִדּוּרָה. הַגָּה: וְלֹכֵן יֵשׁ לְזָכֵר לְהַעֲמִיד הַנְּרוֹת (יז) בְּשֹׁרֶה בְּשָׁנָה, וְלֹא
בְּעֹגוֹל דְּהוּי (יח) כְּמִדּוּרָה (וה"מ בְּשֵׁם סִמָּן) וּמִתָּר לְהַדְלִיק (יט) בְּפִמּוּטוֹת שְׁקוּרִין לְאִמְפִּ"א, (כ) מֵאַחֵר שְׁכָל נֵר
מִבְּדֵל הַרְבֵּה (כא) מִמְּחֶבֶר (ת"ה סִמָּן ט"ה). וְיִזְהָרוּ בְּשִׁעוּשֵׁים נְרוֹת, אֶפְּלוּ בְּשִׁעוּיָה, (כב) שְׁאִין לְדַבֵּקוֹ בִּיחַד
וּלְהַדְלִיקוֹ, דְּהוּי כְּמִדּוּרָה (פסמי מִהֲרִי"ו ס"ה) (כג) אֶפְּלוּ בְּנְרוֹת שֶׁל שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְיִזְהָרוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן (אור
זרוע). ה' נֵר הַנֶּגֶב מִנִּיחוֹ עַל פֶּתַח הַסִּמּוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים (כד) מִבְּחוּץ. אִם הֵבִית

~~~ דעה ברורה ~~~

ואפילו בליל ראשון שבו אין צריך היכר לא ידליקו בו, כי לא חילקו בנרות. ויש מי שדעתו
להקל בליל ראשון (אליהו רבה סק"ד) ובשעת הדחק יש לסמוך על זה (שער הציון אות יח). וכל זה
בנר שיש לו שתי פיות אבל במנורה שיש לה שמונה פיות יכולים שני בני אדם להדליק כל
אחד בקצה אחר (חיי אדם) וכן נוהגים העולם (משנה ברורה סק"ב).

(יד) **אם כפה עליה כלי.** שעל ידי זה כל פתילה עומדת בפני עצמה.

(טו) **עולה בשביל נר אחד.** כשכפה את הכלי קודם שהדליק (פרי חדש סק"ד ד"ה צריך) וכן יעשה
אפילו אינם אלא שני נרות, כי אם ידליק ואחר כך יכפה כלי, נמצא שבשעת ההדלקה
נחשבו הנרות כמדורה ולא היה בהן מצוה (פרמ"ג אשל אברהם סק"ג, באר היטב סק"ה בשם גן המלך סימן
קנא).

(טז) **לפי שהוא כמדורה.** שהרי הלהבות מתחברות יחד (משנה ברורה סק"ד).

(יז) **בשורה בשוה ולא בעגול.** וכן לא יעמדו הנרות אחד נכנס ואחד יוצא (דרכי משה סק"א ומג"א
סק"ג) שזה נחשב כחצי עיגול (פרמ"ג אשל אברהם סק"ג בדרך בשני) או כדי שלא יבוא לעשות בעיגול
(משנה ברורה סק"ז). אבל גובה הנרות אינו צריך להיות שוה ואפילו לכתחילה יכול להדליק
כשנר אחד גבוה מחבירו (ש"ת רבבות אפרים ח"ד סימן קסג אות ט שכן אמר לו האגרות משה).

(יח) **כמדורה.** אבל אם יש הפסק מחיצה בין נר לנר וכרוחב אצבע ביניהם מותר ואפילו
לא כפה עליה כלי (חיי אדם, משנה ברורה סק"ז. ובפרמ"ג כתב שתי אצבעות).

(יט) **בפמוטות.** של נחושת העשויים קנים קנים יוצאים מהקנה האמצעי בעיגול, והקנים
חלולים ומחיצת כל קנה מפסיקה בינו לקנה שאצלו (פרמ"ג, ומשנה ברורה סק"ז).

(כ) **מאחר שכל נר מובדל הרבה.** פירוש: שמלבד מה שלכל קנה יש מחיצה צריך עוד שכל
קנה יהיה מובדל מחבירו, ודי ברוחב אצבע (משנה ברורה סק"ז).

(כא) **מחברו.** וצריך לתלותה בטפח הסמוך לפתח, ולפי שהיא עגולה לכן יתחיל להדליק
מנר האמצעי שהוא הנר הסמוך לפתח, ויסבב לצד ימין. וכל זה מעיקר הדין אבל
המדקדקים אינם מדליקים בפמוטות שהנרות בעיגול, שאין בה הידור לנר חנוכה (טורי זהב
סק"ב).

(כב) **שאין לדבקן ביחד ולהדליקן דהוי כמדורה.** פירוש: שאין להדליק שני נרות סמוכים
כל כך עד שנראים כדבוקים יחד או להדביק נר אצל חבירו לאחר ההדלקה כי הנרות
נראים כמדורה, אבל מותר להדליק בשני נרות קלועים או דבוקים מתחילה (כך הפירוש ברמ"א)
אבל למעשה אסור להדליק אפילו בנרות כרוכים ודבוקים מתחילה (מג"א סק"ד) וסמוכים
נחשב כשאחד סמוך לחבירו פחות מאצבע (משנה ברורה סק"ח ולפרמ"ג שתי אצבעות).

(כג) **אפילו בנרות של שבת ויום טוב יזהרו שלא לעשות כן.** כשמדביקים אותם אחד אצל
השני לאחר ההדלקה עד שהם מתחממות אחד מהשני ונופלות ונוטף השעוה (ביאור הלכה ד"ה
ואפילו בנרות. ועיין מג"א ופרמ"ג שנדחקו בפירוש דברי הרמ"א).

(כד) **מבחוץ.** כדי לפרסם הנס (רש"י). ועכשיו מפרש המחבר מה נחשב פתח הסמוך לרשות
הרבים מבחוץ, אם הבית פתוח וכו'.

פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, מְנִיחוֹ (כה) עַל (כו) פְּתָחוֹ; (כז) וְאִם יֵשׁ חֲצֵר לִפְנֵי הַבַּיִת, מְנִיחוֹ עַל (כח) פְּתַח הַחֲצֵר; וְאִם הָיָה דָּר בְּעֵלְיָה שְׁאִין לוֹ פְּתַח פְּתוּחַ (כט) לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, (ל) מְנִיחוֹ בְּחִלּוֹן הַסְּמוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים; (לא) וּבִשְׁעַת הַסְּכָנָה שְׁאִינוֹ רָשָׁא לְקָיִים הַמְּצוּהָ, מְנִיחוֹ עַל שְׁלַחְנוֹ (לב) וְדִיו, (לג) וְצִרִיךְ נֵר אַחֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ; וְאִם יֵשׁ (לד) מְדוּרָה אֵין צִרִיךְ נֵר אַחֵר; וְאִם הוּא אָדָם חָשׁוּב שְׁאִין דְּרָכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּר

~~~ דעה ברורה ~~~

(כה) **על פתחו.** ויראה להדליק בשעה שאין רוח מצויה יכולה לכבות הנרות.

(כו) **פתחו.** ואפילו אין איש ברחוב בשעת ההדלקה (מג"א סק"י).

(כז) **ואם יש חצר לפני הבית.** והחצר פתוחה לרשות הרבים, אבל הבית אין פתחו מכוון כנגד רשות הרבים מניחו על פתח החצר, אבל אם גם פתח הבית מכוון כנגד רשות הרבים יניחו על פתח הבית (חידושי מהרצ"א).

(כח) **פתח החצר.** ולדעת רש"י מניחו על פתח הבית הפתוח לחצר (ומשמע שכן דעת הביאור הלכה ד"ה פתח).

(כט) **לרשות הרבים.** וגם אין לו פתח פתוח לחצר אלא לחדר המדרגות (משנה ברורה סק"ג. ובחידושי מהרצ"א כתב שכן צריך היה לומר לפי מה שכתב בבית יוסף אולם בשולחן ערוך לא כתב כן לפי שחזר בו או שהיה מסתפק).

(ל) **מניחו בחלון.** ובצדו הימני שהרי כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין (חידושי מהרצ"א שבת). ואפילו החלון גבוה מעשרה טפחים מהקרקע (מגן אברהם סק"י) ובודאי אם יש לו שני חלונות ואחד מהם גבוה עשרה טפחים והשני בתוך עשרה טפחים שנייה בו את המנורה (משנה ברורה סק"ז ממחצית השקל סק"י) ומפשטות לשון השולחן ערוך משמע שהדין להניחו בחלון נאמר בין אם החלון פונה לרחוב שגרים שם ישראל ובין אם החלון פונה לרחוב שגרים שם רק גויים ואין יהודים מצויים שם (וכן פסק בשו"ת התעוררות תשובה ח"א סימן קנג שהרי גם בין הגויים רוצה השם יתברך שיתגדל שמו) אבל יש אומרים שעיקר פרסום הנס לישראל ולא לגויים ולכן לא ידליק בחלון זה (נוהג כצאן יוסף עמוד קפג, שו"ת אגרות משה ח"ד סימן קה אות ז).

(לא) **ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוות מניחו על שלחנו.** ולא יהיה ניכר לגויים שהדליקו משום מצוה אלא כמו כל מנורה בכל השנה (טורי זהב סק"ג) ואפילו שמצות עשה אין צריך לקיימו ולהיהרג (כנפסק ביורה דעה סימן קנז סעיף א בהגה) ומצות נר חנוכה היא עשה מדבריהם, מכל מקום כיון שאפשר להניחו על שולחנו ולא יהיה בכך סכנה, לא ביטלוהו לגמרי אלא תקנו להניחו על שולחנו (נראה).

(לב) **ודיו.** וכן בדיעבד כל מי שהדליק על שולחנו ונר אחר עמו יצא (פרי חדש סק"י) ואם אין נר אחר עמו יכבה ויניחה במקום שיש היכר, או מדליק נר אחר ואחר כך נר חנוכה, ולא יברך שנית (פרמ"ג אשל אברהם סק"י).

(לג) **וצריך נר אחר להשתמש לאורו.** ואפילו שהוא מדליק על שולחנו ועל כורחו הוא משתמש לאור הנרות, צריך להדליק נר נוסף להיכר שאסור להשתמש לאור הנרות (הר"ן שבת ט: ד"ה תנו רבנן נר) אבל אם מניחה סמוך לפתח אינו צריך נר אחר ואפילו הוא עומד ליד הנרות כיון שאינו משתמש לאורם באיזה תשמיש. ומנהג העולם וכן מנהג רבותינו שבכל נר חנוכה מוסיפים נר, וכן אני נוהג (מאירי) וקוראים אותו שמש (מג"א סק"ה) ומי שאין לו אלא נר אחד ונר אחר לשמש אין לו מכל מקום ידליק הנר ויברך עליה, ומכל מקום לכתחילה יזהר שלא להשתמש לפניה (מג"א בסימן תרעח סק"ג והביאו הביאור הלכה ד"ה וצריך נר).

(לד) **מדורה.** או קערה מלאה שמן שנחשבת כמדורה (פרמ"ג אשל אברהם סק"ה) או אם דולק אור החשמל (נראה) אין צריך נר אחר כי יכול להשתמש לאור המדורה והחשמל וניכר שהנר הוא של מצוה.

שלחן ערוך

הַמְדוּרָה, צָרִיךְ גַּר אַחֵר. וְ(לֹה) מְנִיחוֹ לְמַעַלָּה מִגֻּ' (לֹה) טַפְּחִים, וּמִצּוֹה לְהַנִּיחוֹ (לֹה) לְמַטָּה (לֹה) מִי' טַפְּחִים, וְאִם הִנִּיחוֹ לְמַעַלָּה מִי' טַפְּחִים, יֵצֵא, (לֹה) אֲבָל אִם מְנִיחוֹ (מ) לְמַעַלָּה מִכּ' אִמָּה (מֵא) לֹא יֵצֵא. הֵגֵה: וְאִפְלוּ לְקַחֵס כֶּךָ דְּלוּק וְהִנִּיחוֹ לְמַטָּה מִכּ', לֹא יֵצֵא, (מב) דְּהַלָּקָה עוֹשָׂה מְנִיחָה (בֵּית יוֹסֵף בִּשְׁס תוֹסֵפֹת). וְ מִצּוֹה לְהַנִּיחוֹ (מג) בְּטַפְּחָה (מד) הַסְמוּךְ לַפֶּתַח

~~~ דעה ברורה ~~~

(לֹה) מְנִיחוֹ. לכתחילה למעלה משלשה טפחים, כי למטה מזה נחשב כאילו הניחו על הקרקע ולא ניכר שבעל הבית הניחו שם, ובדיעבד יצא (פרי חדש סק"ו, ופרמ"ג אשל אברהם סק"ו, משנה ברורה סק"ו).

(לֹה) טפחים. ושיעור הטפחים יש אומרים 8 ס"מ (הגר"ח נאה) ויש אומרים 9.6 ס"מ (חז"א) וכיון שצריך להדליק למעלה משלשה ועד עשרה הרי ששיעורו להגר"ח נאה לכתחילה מגובה 24 ס"מ ועד 80 ס"מ, ואם הדליק למעלה מעשרים אמה דהיינו 9.6 מטר לא יצא. ולחזון איש לכתחילה בין 28.8 ס"מ עד 96 ס"מ, ואם הדליק למעלה מ- 11.52 מטר לא יצא.

(לֹה) למטה מעשרה טפחים. כי בתוך שיעור זה רואה העין בקלות (אחרונים) ויש מי שאומר שמצוה להניחה מעט ולמעלה משבעה טפחים (מחזיק ברכה סק"ג מטר ברקת אות ז. ובשומר אמונים לר"י אירגאס סימן ה כתב שיש לו מקום בכתבי האר"י ז"ל. והביאו שערי תשובה סק"ח) אכן בכף החיים (סקמ"ו) כתב שעל פי האר"י ז"ל אין לדקדק בזה והעיקר שיהיה למעלה משלשה.

(לֹה) מעשרה טפחים. ולכתחילה גם הלהב יהיה למטה מעשרה (מקור חיים וכן משמע מפרמ"ג משבצות זהב סק"ה). ויש שאינם נזהרים בזה כיון שמדליקים בפנים, אכן כל המדקדקים נוהגים להזהר בזה (משנה ברורה סק"ז).

(לֹה) אבל אם מניחו למעלה מעשרים אמה. ואפילו הניחו בתוך עשרים אמה אלא שעשה נרות שעוה ארוכים ביותר ומקום הלהב הוא למעלה מעשרים אמה לא יצא (פרמ"ג משבצות זהב סק"ה) וצריך עיון (טהרת השלחן).

(מ) למעלה מעשרים אמה. ואין חילוק בין אם הוא מניחו בחוץ או אפילו בבית והמחיצות מגיעות לגג, כיון שצריך שישלוט העין בנרות ולא בדפנות, ועוד שההדלקה היא בלילה ובחושך גם את הדפנות לא רואים (טורי זהב סק"ה, ושיטת ר"י הלוי המובא בטור שבמדליק בבית כשרה).

(מֵא) לֹא יֵצֵא. וצריך לחזור ולברך (פרי חדש סק"ו וכן הסכמת המשנה ברורה סק"ח, ובפרמ"ג אשל אברהם סק"ז) נשאר בצריך עיון אם יברך שנית, ובפרט אם הדליק במנורה שניכר שהודלק לנרות חנוכה).

(מב) דהדלקה עושה מצוה. והרואה יאמר שלצורכו שינה את מקומה (מג"א סק"ז). אבל אם הדליק למטה מעשרים אמה ונטלה והניחה במקום אחר בתוך עשרים יצא שהרי ההדלקה היה במקומה ושני המקומות כשרים (מחצית השקל, משנה ברורה סק"ל).

(מג) בטפח הסמוך לפתח. בין אם ההדלקה בפתח הבית או בפתח החצר (משנה ברורה סק"ב). כדי שיהא ניכר שבעל הבית הדליקו שם (רש"י). ויעמיד את המנורה בטפח הסמוך ואפילו אם היא רחבה מאוד ונמצא שהמקום שמתחיל להדליק הוא יותר רחוק מטפח מהדלת (אשל אברהם סימן תרעו).

(מד) הסמוך לפתח. ואם כמה מדליקים ליד הפתח רשאים להניח הנרות זה בצד זה בהפסק הראוי אפילו שרק נרותיו של ראשון נמצאים בטפח הסמוך לפתח, כיון שניכר שכולם שייכים לפתח זה (הליכות שלמה עמוד רסח).

משמאל, (מה) פְּרִי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה מִיְמִין וְיָרַח חֲנֻכָּה מִשְּׂמָאל; (מו) וְאִם אֵין מְזוּזָה בְּפִתְחָה, (מז) מִנִּיחוּ מִיְמִין; (מח) וְאִם הִנִּיחוּ (מט) בְּדִלְתָּ עֲצָמוֹ, יִנִּיחוּנוּ (נ) מִחֻצֵּיוֹ שֶׁל בְּנִיסָה לְצַד שְׂמָאל. **הגה**: וּמִיָּחוּ בְּזָמַן הַזֶּה, שֶׁפָּלְגוּ מְדֻלְקִין (נא) בְּפָנִים וְאֵין חֶכֶר לְבָנֵי קִשּׁוֹת הָרָבִים כָּלֵל, אֵין לְחוּץ כָּל פֶּה אִם אֵין מְדֻלְקִין בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לְפָתָח; (נב) וּמִכָּל מְקוֹם הַמִּנְהָג (נג) לְהַדְלִיק בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לְפָתָח כְּמוֹ בְּיָמֵיהֶם, (נד) וְאֵין לְשָׁנוֹת אֲלֵלָא אִם כֵּן רָבִים צָנִי הַצִּית שְׁעָדֵיךָ יוֹתֵר לְהַדְלִיק כָּל אֶחָד

~~~ דעה ברורה ~~~

(מה) כדי שתהא וכו'. ובעל הבית עטוף בטלית קטן שעליו ויהיה מסובב במצות. ובדיעבד אם הניח נר חנוכה מימין יצא (פרי חדש ומשנה ברורה סק"ג) ובפתח העשוי ליציאה שקובעים המזוזה בשמאל ידליק בימין (חידושי מהרצ"א).

(מו) ואם אין מזוזה בפתח. כי הפתח הוא מהפתחים הפטורים ממזוזה, או שנתן את המזוזה לבדיקה, או ששכר בית בחוץ לארץ שפטור ממזוזה כל שלושים יום.

(מז) מניחו מימין. כמו בכל מצוה ימין עדיף, ועוד שיש בזה יותר פרסום הנס שהרי הכל פונים לימין (משנה ברורה סק"ד) ואם במשך ימי חנוכה קבעו מזוזה בדלת יעביר את מקום הדלקת הנרות לשמאל (שדי חמד אסיפת דינים חנוכה אות ח בשם שר"ת ויען אברהם חאל"ח סימן מה).

(מח) ואם הניחו בדלת עצמו. ובפתח שיש בו מזוזה (כף החיים סק"כ).

(מט) בדלת עצמו. כי אין לו מקום במזוזת הבית להניחה שם (חידושי מהרצ"א).

(נ) מחציו של כניסה לצד שמאל. פירוש: קח דלת שרחבה 100 ס"מ ותחלק את החלל לשני חלקים שווים וה-50 ס"מ מהמשקוף הימני שבו המזוזה נחשב צד ימין, וה-50 ס"מ מהמשקוף השמאלי נחשב צד שמאל, ועל כן הרוצה להדליק נרות בחלל הדלת וצריך להדליק בצד שמאל, יכול להניח את המנורה ב-50 ס"מ מחצי חלל הדלת לצד שמאל ועד המשקוף בכל מקום שרוצה, ולא צריך שהמנורה תהיה סמוכה בטפח הסמוך למשקוף השמאלי (מג"א סק"ח) ומהטורי זהב (סק"ו) משמע שידליק כמה שיותר קרוב למשקוף השמאלי. ולכן לכתחילה טוב לחלק את ה-50 ס"מ השמאליים לשני חלקים שווים שכל חלק 25 ס"מ ולהדליק ב-25 ס"מ הקרובים למשקוף (פרמ"ג משבצות זהב סק"ו שהעושה כן יוצא ידי כל הפירושים).

(נא) בפנים. ואפילו שאינו שעת הסכנה (אוהל מועד שער מוע"ק דרך ראשון נתיב ה, צפנת פענח חנוכה פ"ג ח"ג, דבר יהושע סימן מ. ועיין באז נדברו [זילבר] ח"י סימן כו שהמנהג להדליק בחוץ והוא מנהג תלמידי הגר"א נתחדש בירושלים ח"ו רק קרוב למאתיים שנה).

(נב) ומכל מקום המנהג. הנכון להתנהג כן (ביאור הלכה ד"ה ומ"מ).

(נג) להדליק בטפח הסמוך לפתח. כדי שיכנס בין שתי מצות (דרכי משה הארוך בסוף הסימן ומג"א

סק"ח).

(נד) ואין לשנות. אבל אם יש לו חלון הסמוך לרשות הרבים, יניחו בחלון, כי בזה אין חשש סכנה, מלבד במקום שיכול לבוא לידי היזק אם יניחו בחלון (מג"א סק"ח ומשנה ברורה

סק"ח) ומשמע שעדיף להניחה בחלון מבטפח הסמוך לפתח (שער הציון סק"ל שכן עיקר לפי שמה שצריך היכר לבני רשות הרבים יש לו עיקר בגמרא ואילו בפנים בטפח הסמוך לפתח אין לו עיקר בגמרא) ואולי בזמן הזה יותר מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח תוך עשרה טפחים מבחלון, וצריך עיון (פרמ"ג אשל אברהם סק"ו) ומשמע מדבריו שהצריך עיון הוא רק כשהחלון גבוה מעשרה טפחים אבל אם החלון בתוך עשרה ודאי שעדיף להניחו בחלון. ומי שחלוננו גבוה מעשרים אמה מקרקע רשות הרבים ברור שטוב יותר להניח אצל הפתח מבחלון, כדי שיהיה מזוזה מימין ונר חנכה משמאל (פרמ"ג שם סק"ח ושער הציון אות מב. ויש אומרים שאין להדליק בחלון גבוה כזה, מקור חיים) ועל פי

קבלה יש להדליק תמיד בטפח הסמוך לפתח ולא בחלון (טור ברקת סק"ז, מאיר עיני חכמים [להרח"ק מקארסטאבן זצ"ל] שער טז פ"ב ועיין שם שכתב כמה טעמים. חידושי מהרצ"א דף כט ע"ב על המג"א, משמרת שלום סימן מח אות א) וכבר העיד בליקוטי מהר"ח שראה כן לגאונים וקדושים שאפילו שהיה להם חלון לרשות הרבים הדליקו בטפח הסמוך לפתח. וגם על האר"י ז"ל העידו שהדליק אצל הפתח

שלחן ערוך

צָמָקוֹס מִיַּחַד מְלַעֲרֵב הַנְּרוֹת צִיחַד וְאִין הֶפֶר כְּמָה נְרוֹת מְדֻלְהִין; וּמְכַל מָקוֹס יִזְהַר שְׁלֹא לְהַדְלִיק צָמָקוֹס שְׁמִדְלִיקוֹ הַנְּרוֹת כָּל הַשָּׁנָה, כִּי אִזּ לֹא יִהְיֶה הֶפֶר כָּלָּל; וְאִף כִּי אִין הֶפֶר רַק לְבִנֵּי הַבָּיִת, מְכַל מָקוֹס הֶפֶר הֶקֶת מִיָּהָא זַעֲיָא. (נֶה) וּבְבֵית הַכְּנֶסֶת (נֶה) מִנְיָחוּ בְּכֶתֶל דְּרוֹם אִזּ (נֶה) צְדָרוֹס הַמְנוּרָה, וּמִסְדָּרָן (נֶה) מִמְנוּרָה (נֶט) לְמַעַרְב (ת"ה ס' ק"ד בֵּית יוֹסֵף). (ס) וּמִדְּלִיקָין (ס) וּמִבְּרָכִין (סב) צְבִית הַכְּנֶסֶת מִשְׁוֹם (סג) פְּרָסוּמִי נִסָּא. הֵגָה: (סד) וְאִין אֶדֶס (סה) יוֹנָא צְנִרוֹת שְׁל (סו) צְבִית הַכְּנֶסֶת, (סז) וְאִלְיָהּ לְחֹזֵר וְלִהְדְּלִיק

~~~ דעה ברורה ~~~

(ליקוטי מאיר שכן מבואר בנגיד מצוה עמוד קלח ובסידור האר"י ז"ל). ואלו ואלו דברי אלקים חיים ולכל אחד יש על מי לסמוך.

(נֶה) ובבית הכנסת. או בבית המדרש (משנה ברורה סק"ט) שמתפללים בו (כפ החיים סק"ה).
(נֶו) מניחו בכותל דרום. או על השולחן העומד ליד כותל דרום, זכר למנורה שמקומה בדרום (משנה ברורה סק"מ) והמנהג להניחו במקום גבוה (משנה ברורה סק"ז מפרמ"ג בסימן תרעה).
(נז) בדרום המנורה. טעות סופר וצריך לומר כנרות המנורה (באר הגולה).

(נח) ממזרח למערב. כמו שהיו מסודרים הנרות בבית המקדש (טורי זהב סק"ז) ויש מסדרים מצפון לדרום, וכל אחד ינהג כמנהגו ולא ישנה (מג"א סק"ט).

(נט) למערב. והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש ושוב מוסיף והולך ומתחיל מהשמאלי ופונה לימינו (תשובות חתם סופר סימן קפו והביאו משנה ברורה סקמ"ג).

(ס) ומדליקין ומברכין. ומשמע דעת המחבר שאפילו שכל ההדלקה בבית הכנסת אינו אלא מנהג מברכים על ההדלקה, ואפילו מי שאינו מברך בראש חודש על הלל כיון שהוא מנהג.

(סא) ומברכין. כשיש עשרה בשעת ההדלקה כדי לפרסם הנס, ואם אין עשרה יש אומרים שאינו מברך (שערי תשובה סק"ח ממור וקציעה) ולמעשה המנהג להדליק ולברך, אלא שאם יכול להשיג מנין בשעת ברכה מה טוב (ביאור הלכה ד"ה ויש בסופו) ונשים מצטרפות לעשרה (מור ואהלות באהל מנורה הטוהרה סימן ב. ועיין שו"ת מהר"ם שיק י"ד סימן שהעיד על מרן החתם סופר שמעולם לא בירך על הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת, והוא עצמו כתב שמברכים). ואם אבל בתוך שלושים על שאר קרובים או שנים עשר חודש על אביו ואמו (מחצית השקל, שער הציון אות נ) מתפלל כשליח ציבור תפילת מעריב בערב חנוכה, ידליק אחר נר חנוכה כדי שלא יאמר האבל בציבור שהחיינו, אבל בשאר הלילות ידליק האבל ויתפלל (טורי זהב סק"ח). ובביתו ודאי מברך האבל שהחיינו (מחזיק ברכה סק"י, נודע ביהודה תנינא אר"ח סימן קמא, שערי תשובה סק"י). ומכאן שיכול האבל להתפלל בחנוכה לפני העמוד מנחה ומעריב, ושחרית עד ברוך שאמר (פרמ"ג משבצות זהב סק"ח).

(סב) בבית הכנסת. ואומר הנרות הללו, והעולם נזהרים מאוד להיות אצל הדלקת השליח ציבור ובפרט בהדלקה הראשונה (מקור חיים). ונוהגים להדליק בבית הכנסת למעלה מעשרה טפחים (מור וקציעה סימן תרעה, ופרמ"ג שם באשל אברהם סק"ב) ותקנו להדליק בבית הכנסת לפי שהנס נעשה בבית המקדש ובית הכנסת הוא מקדש מעט (ספר המנהיג ועיין לבוש שלכן מניחים המנורה בצד דרום ומסדרים הנרות ממזרח למערב זכר למנורה שהיתה מסודרת כן). ויש שכתבו הטעם כדי להוציא מי שאין לו בית או מי שאינו בקי או זריז במצוה (אורחות חיים [לניל] כל בו סימן מד, לבוש אות ח) וגם כי הוא הידור ופרסום מצוה (ריטב"א שבת כג). ובפרט בזמנינו שמדליקים בפנים ואין פרסום הנס מבחוץ (ריב"ש סימן קא והובא בבית יוסף).

(סג) פרסומי ניסא. ונהגו שהנרות ידלקו עד חצות (מג"א סימן תרע סק"ב בשם מעגלי צדק) ולכל הפחות יראה שידלקו חצי שעה מזמן צאת הכוכבים (כך משמע מפרמ"ג אשל אברהם סימן תרעה סק"ב, ומשנה ברורה שם סק"ז) ואם יש כמה מנינים למעריב טוב שידלקו עד שיגמרו להתפלל האחרונים. אך אם כבו הנרות אין להדליקן פעם נוספת בברכה, ואם ירצה ידליקן בלא ברכה (שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן קמג) ונרות חנוכה שהודלקו בבית הכנסת לא יכבה אותם מיד

(סח) צִבִּיתוֹ (ריב"ז ס'ימון ק"א) וְנוֹהֲגִין לְהַדְלִיק צִבִּית הַכֶּנֶסֶת (סט) צִין (ע) מִנְחָה לְמַעַרְבִּי; וְיֵשׁ נוֹהֲגִין (עא) לְהַדְלִיק צֶעֱרֵב שְׁצֵת קֵלֶם מִנְחָה (פֶּל פוּ וְאֶזְרָהֶס); אִם רוֹאִים לְמַהֵר לְהַתְפַּלֵּל לְאַחֵר שְׁצֵרֵב הַשְּׁלִיחַ לְצוּר וְהַדְלִיק אֶחָד מֵהֶן, (עב) יוֹכֵל הַשֹּׁמֵשׁ לְהַדְלִיק הַנְּשָׁאֲרִים, וְהַשְּׁלִיחַ לְצוּר יִתְפַּלֵּל (מַהֲרִ"ט). ח (עג) חָצֵר שִׁישׁ

~~~ דעה ברורה ~~~

אחר מעריב אפילו אם אין אנשים בבית הכנסת, אם לא מחשש גנבה או שריפה (שם סימן קנו).

(סד) ואין אדם יוצא בנרות וכו'. כיון שמצות נר חנוכה היא נר איש וביתו. ואם האורחים משתתפים בפרוטה בבית הכנסת יצאו (אשל אברהם תנינא) ואורח שהדליק נרות בית הכנסת ספק האם צריך לחזור ולהדליק באכסניא, כי הוא עצמו נפטר בנרות בית הכנסת ובביתו מדליקים עליו (הגהת הגר"ב פרענקיל, ושער הציון סק"ב).

(סה) יוצא. ולכן גם קטן יכול להדליק (ויחי יוסף חלק שו"ת אות א, דברי יציב ח"ב סימן רפו, ושו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן סה) ויש נמנעים מפני כבוד ציבור (מנחת יצחק שם).

(סו) בית הכנסת. ואסור להשתמש לאורם שדין נר חנוכה עליהם (פרמ"ג סימן תרעה אשל אברהם סק"ה).

(סז) וצריך לחזור ולהדליק בביתו. אפילו השליח ציבור שהדליק בבית הכנסת, ולא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו, אם לא שמדליק להוציא גם כן אשתו ובני ביתו (אמנם יכול לכוון שלא לצאת בברכת שהחיינו ואז יוכל לברך בביתו, עיין שו"ת אגרות משה ח"א סימן קצ"ה וא"כ). ואם הדליק בלילה הראשונה בביתו ואחר כך מדליק בבית הכנסת יברך בבית הכנסת גם שהחיינו (מחזיק ברכה סק"ח והביאו שערי תשובה סק"א, ומשנה ברורה סקמ"ה) וברכת שעשה ניסים דינה כברכת שהחיינו (שו"ת התעוררות תשובה ח"א סימן קג ד"ה ופשוט, יחזה דעת ח"ב סימן עז). אולם יש שכתב שתמיד יכול המדליק בבית הכנסת לחזור ולברך כל הברכות בביתו (שו"ת אגרות משה ח"א סוף סימן קצ).

(סח) בביתו. אפילו המדליק בעצמו (באר היטב סק"א).

(סט) בין מנחה למעריב. אפילו הנוהגים להדליק בביתם בכל יום בצאת הכוכבים, בבית הכנסת נוהגים להדליק אחר מנחה בשעה שהציבור נמצא שם, וגם שלאחר מעריב לא כדאי להדליק ולעכב את הציבור שהרי הם צריכים למהר להדליק בביתם (משנה ברורה סקמ"ו).

(ע) מנחה למעריב. וגם נהגו בכמה מקומות להדליק בבוקר בזמן תפילת שחרית (שדי חמד

אסיפת דינים חנוכה אות כד).

(עא) להדליק בערב שבת. בבית הכנסת, קודם מנחה. ואין אנו נוהגים כן, אלא מדליקין בין מנחה למעריב בשעה שהעולם מתחילים לבוא לבית הכנסת (דרכי משה סק"ג). אבל אם הוא סמוך לחשיכה, וטרם שיבואו מנין לבית הכנסת יתקדש היום, יברך וידליק מיד אפילו קודם מנחה, ויהיה פרסום הנס בזה שבאים אחר כך לבית הכנסת ורואים שהדליקו נרות (מ"א סק"י). וכל זה בנרות בית הכנסת אבל בנרות שמדליקים בבית יתבאר בעזרת הבורא בסימן תרעט כי שם מקומו.

(עב) יוכל השמש להדליק הנשארים. וגם כשמדליק בבית יכול להדליק נר אחד ולהביא לאחר להמשיך ולהדליק את שאר הנרות (רש"ל בתשובה סימן פה והסכים עמו המ"א סק"א) וכן יעשה אם יש לו איזה דבר נחוץ (משנה ברורה סקמ"ט) ויש מי שאומר שהמדליק בביתו יש לו לבדו להדליק את כל הנרות (לבוש אות ה, חידושי מהרצ"א) וכן ינהג כל בעל נפש, כיון שהוא רוצה להיות מן המהדרין אינו בדין שעול מצות יהיה עליו כמשוי (שערי תשובה סק"ג בשם מור וקציעה. ומחזיק ברכה סק"ב, וגם המשנה ברורה יודה לזה כשאין לו דבר נחוץ) אבל מי שידיו רוטטות וכדומה שקשה לו להדליק יכול להדליק נר אחד ואחר יגמור (מקור חיים).

(עג) חצר. או בית (כל בו ומשנה ברורה סק"ג).

שלחן ערוך

לו שְׁנֵי פְתָחִים (עד) מִשְׁנֵי רוּחוֹת, צָרִיךְ לְהַדְלִיק בְּשִׁתִּיהֶן (עה) מִפְנֵי הַחֲשָׁד; וְאִם שְׁנֵי הַפְתָּחִים בְּרוּחַ אֶחָד וְהֵם (עו) צְנִית אֶחָד (פֶּל זָו) (עז) דִּי לוֹ בְּאַחַד מֵהֶם. הַגָּה: וְאִם מְדַלֵּק בְּשְׁנֵי פְתָחִים אֵינוֹ מְצַדֵּךְ רַק צָאֵחַד מֵהֶם וּבְשְׁנֵי מְדַלֵּק (עח) צֵלָא צִרְכָּה, (רי"ן) מֵיחוּ בְּזִמְנָה הָאֵה שְׁפִלְס מְדַלֵּקִין (עט) צְפָנִים מִמֶּנָּה, וְאִין הִכָּר לִבְנֵי רָשׁוֹת הָרָבִים כֻּלָּל, אֲפֹלָ יֵשׁ לְחַזֵּר אוֹ לְצִית הָרָבָה פְתָחִים לְחַרְבֵּעַ רוּחוֹת אִין מְדַלֵּקִים אֲלָא פֻּעַם אַחַת צְפָנִים, כֵּן נִרְאֵה לִי (פ) וְכֵן הַמְנִיָּה פְּשׁוּט.

~~~ דעה ברורה ~~~

(עד) **משני רוחות.** ואפילו אחד בצפון והשני במזרח (רש"י ועיין ביאור הלכה ד"ה שיש).
(עה) **מפני החשד.** כדי שיהיה נקי מהשם ומישראל ולא יאמרו בני עירו כמו שלא הדליק בפתח זה כמו כן לא הדליק בפתח השני, ועל כן אפילו אם כל הבתים שבחצר שייך לאדם אחד או שאין לו שם בחצר רק בית אחד צריך להדליק בשתי הפתחים (משנה ברורה סק"א). אבל אם המעבר הוא בצורה שהרבה בני אדם הולכים בשני צדי הבית ועוברים כנגד שני הפתחים ויכולים בדרך הליכתם לראות שהדליק בפתח השני, אין כאן חשד גמור, ואינו צריך להדליק בשניהם (טורי זהב סק"ט מ"א סק"ב).
(עו) **בבית אחד.** אבל אם הפתחים בשני בתים, או שבית אחד חלוק מתוכו אפילו שהם של אדם אחד צריך להדליק בשניהם (משנה ברורה סק"ג אבל המ"א סק"ג דעתו שאם הם של אדם אחד אינו צריך להדליק בשניהם) ואורח שיש לו פתח פתוח צריך להדליק בפתחו (מ"א שם).
(עז) **די לו באחד מהם.** כי חששו רק לחשד בני העיר והם יודעים ששני הפתחים בית אחד הם, ולא חוששים לחשד של עוברים ושבים שאינם מבני העיר שסיבירו שכל דלת הוא בית אחר, כי אנשים נכרים אינם מצויים ברחובות בלילה (מ"א סק"ב, ושער הציון אות נח).
(עח) **בלא ברכה.** כי כבר בירך על ההדלקה בפתח אחד (ולדעת הפרי חדש מברכים על דבר שחיובו רק משום מראית עין, פרי חדש י"ד סימן יג סק"ה. ובתנאות שור שם אות ט חילק בין מראית עין שחששו לה במשנה ובברייתא שאז צריך לברך, ובין אם היא סברת אמורא נחצר שיש לה שתי פתחים שאין צריך לברך. ובנחפה בכסף ח"ב דף כ עמוד ב דעתו שהעיקר לברך אלא שיש לחוש לדעת הר"ן שפסק שאין לברך ולכן יברך על דבר אחר ויכוון גם על זה).
(עט) **בפנים ממש.** ולא כבזמן הטור שהיו מדליקים ליד פתח הבית מבפנים ובכל אופן היו עושים איזה היכר לעוברים, ועל כן יש חשד כשאין היכר כראוי לעוברים, מה שאין כן עכשיו שמדליקים בפנים ממש ולא עושים סימן להולכים ברשות הרבים ולכן לא אכפת לנו בחשד שלהם (עיין טורי זהב סק"י ומ"א סק"ד. וכן הוא במשנה ברורה סק"ד).
(פ) **וכן המנהג.** ובזמנינו נהגו כן גם אלו המדליקים בחוץ, שאינם מדליקים כי אם בפתח אחד, כי פעם שכולם הדליקו על פתח הבית היה חשד כשלא הדליק אך בזמן הזה שכל אחד מדליק במקום אחר לא שייך חשד

ואלה יעמדו על הברכה שנדבו מהונם להדפסת הדעה ברורה

ידידינו הרב הגאון שמו מפאריס
הר"ר ישעיה פרנקל שליט"א
העומד לימין הדעה ברורה
לעילוי נשמת
אמו מרת איידל פעסיל גיטא ע"ה
בת הרה"ח ר' שמעון ז"ל

יעקב מנצר ביטוחים 02-5370030
לעילוי נשמת
אביו הרה"ח ר' מנחם יהודה בן הר"ר אלעזר
חיים ז"ל ואמו מרת פנינה בת הר"ר יעקב ע"ה
הנוצח על ידי ידידינו בנם
הרה"ח ר' יעקב מנצר שליט"א

ידידינו החשוב הרב דוד דילר שליט"א י-ם לברכה והצלחה בכל התחומים

לשאלות הלכתיות - הערות - תרומות והנצחות - לקבלת הדעה ברורה בדוא"ל :
אשר הורוביץ. רחוב אהליאב 34 י-ם. דוא"ל asher6321@gmail.com בנק המזרחי סניף
417 חשבון 168880 פלפון 0533127341 כל הזכויות שמורות